

ίδιο είναι αποτέλεσμα της ενοποίησης των εθνικών χρηματοπιστωτικών συστημάτων, αποτελεί επίσης αναπόδοταστο τμήμα του παγκόσμιου συστήματος.

Το ερώτημα που γεννάται είναι στο βαθμό που εθνικές κυβερνήσεις έχουν πλέον χάσει τον έλεγχο των χρηματοπιστωτικών συστημάτων τους, θα μπορέσουν ίσως οι Αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αποκαταστήσουν σε κάποιο ουσιαστικό βαθμό τον πολιτικό έλεγχο του ευρωπαϊκού συστήματος; Θα αποβεί τελικά η Νομισματική Ένωση ωφέλιμη και για την παραγωγική οικονομία - όπως ελπίζεται - ή απλώς θα δώσει στην καθαρά κερδοσκοπική οικονομία τη δυνατότητα να αποκτήσει ακόμη μεγαλύτερη ισχύ εις βάρος της πραγματικής οικονομίας; Σε αντίθεση με την πραγματική οικονομία, η ταχεία αύξηση των χρηματοπιστωτικών αποθεμάτων, στην Ευρώπη και στον υπόλοιπο αναπτυγμένο κόσμο, δεν είναι παρά απλά μια ανακύκλωση χρηματοπιστωτικών απαιτήσεων μεταξύ των συμμετεχόντων στην αγορά, με μικρό ή και μηδενικό αντίκτυπο στην παραγωγική διαδικασία.

Ας υπενθυμίσουμε ότι ο Δυτικός κόσμος δεν γνώρισε την ευημερία στη μεταπολεμική περίοδο απορρίπτοντας τη ρυθμιστική παρέμβαση υπέρ της Αγοράς. Γνώρισε την ευημερία με την εγκατάσταση ενός συστήματος διακυβέρνησης που βασίζεται σε μια πραγματική, θεσμική ισορροπία μεταξύ των δυνάμεων της κυβέρνησης, της αγοράς και της πολιτικής κοινωνίας.

Η χρηματοπιστωτική κεφαλαιαγορά επιτρέπει την καλύτερη δυνατή κατανομή και αξιοποίηση των κεφαλαίων, μόνον όταν δανειστές και δανειζόμενοι ειομίζονται πλήρως το κόστος της απόφασής τους να δανείσουν και να δανειστούν. Οι ανταγωνιστικές όμως πιέσεις στη σημερινή παγκόσμια αγορά, είναι τόσο έντονες ώστε το κόστος δεν ενομοιάζεται σχεδόν ποτέ πλήρως στις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές. Δεν χρειάζεται να φάξουμε μακρύτερα από την ταχεία αύξηση των παραγώγων προϊόντων (derivatives) για να το αποδείξουμε. Τα εκτός ισολογισμού εργαλεία αναπτύχθηκαν ακριβώς για να επιτρέψουν στους

χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των νομοθετών περί κεφαλαιακής επάρκειας, να μπορέσουν δηλαδή να αποφύγουν το κόστος της διατήρησης κεφαλαίου ασφαλείας, χωρίς ταυτόχρονα να στερηθούν τη ρευστότητα που αυτό το κεφάλαιο τους παρέχει. Στην πραγματικότητα, όμως, μετακυλίου στην κοινωνία το ανυπολόγιστο κόστος μιας κρίσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, που μπορεί να προκληθεί από την αλόγιστη κερδοσκοπική χρησιμοποίησή τους. Με την αλόγιστη επομένως χρήση των derivatives, η κεφαλαιακή επάρκεια γίνεται μύθος.

Ο δημοκρατικός πλουραλισμός συγχωνεύει τις δυνάμεις της αγοράς, της κυβέρνησης και της πολιτικής κοινωνίας, προκειμένου να διατηρήσει μια δυναμική ισορροπία ανάμεσα στις συχνά ανταγωνιζόμενες (μεταξύ τους) ανάγκες της κοινωνίας για τάξη, ισότητα, για αποτελεσματική παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, για δημοκρατικό έλεγχο της εξουσίας, για προστασία της ατομικής ελευθερίας και για εύρυθμη λειτουργία των θεσμών. Η ισορροπία αυτή βρῖσκει την έκφρασή της στη ρυθμιζόμενη από κανόνες αγορά και όχι σε μια ελεύθερη αγορά που υποτάσσει την πολιτική ευθύνη στην κερδοσκοπική στασιμωδικότητα. Η αγορά πρέπει ασφαλώς να ασκεί δημοκρατικό έλεγχο στην πολιτική. Η εκτός ελέγχου αγορά όμως καταλήγει να είναι απόλυτα αντιδημοκρατική.

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί πρέπει να έχουν ως κύριο έργο τους την κινητοποίηση πόρων για παραγωγικές επενδύσεις. Δεν πρέπει να επιτρέψουμε στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μας να γίνει ένα αδάμαστο θηρίο, με ασύδοτα κερδοσκοπικά ένστικτα. Οι κίνδυνοι είναι μεγάλοι. Ο κόσμος δεν έχει ανάγκη από ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα που αφαιρεί πλούτο από τους φορολογούμενους και από την παραγωγική οικονομία προκειμένου να αγοράζονται στις εξωφρενικές τιμές των 80 ή 100 ή και παραπάνω εκατομμυρίων δολαρίων! Τα «Χρυσάνθεμα» του Van Gogh!!

Επιχειρηματικές δραστηριότητες στην Ανατολική Ευρώπη

του Γιώργου Μιχαήλ

Έχει επισημανθεί επανειλημμένως ότι, η ελληνική επιχειρηματική κοινότητα έχει πολλές δυνατότητες επέκτασης της δραστηριότητάς της στις χώρες των Βαλκανίων, καθώς και στις Παρευξείνιες χώρες. Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας μας είναι αρκετά, τα οφέλη από μια τέτοια επιχειρηματική επέκταση είναι υπαρκτά, και οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι έχουν επισημανθεί και αναλυθεί.

Στη σύντομη αναφορά μου, θα εστίασω την προσοχή μου στις ευκαιρίες για τραπεζική δραστηριοποίηση στις χώρες αυτές, αντλώντας επιχειρήματα και παραδείγματα από την προσπάθεια της Εμπορικής Τράπεζας για παρουσία στον οικονομικό χώρο των Βαλκανίων και των Παρευξείνιων χωρών.

Οι αγορές των χωρών αυτών μπορεί να χαρακτηρισθούν ως αναδυόμενες, αφού έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

α. Δεν είναι κορεσμένες.

β. Έχουν δυνατότητες ανάπτυξης με γρήγορους ρυθμούς.

γ. Βρίσκονται στο στάδιο οργανικής ένταξης στην παγκόσμια οικονομία.

δ. Προσφέρουν νέες, μεγάλες επιχειρηματικές ευκαιρίες.

ε. Βρίσκονται στο στάδιο μετάβασης στην οικονομία της αγοράς.

Αν στα παραπάνω χαρακτηριστικά προσθέσει κανείς τη γεωγραφική θέση, καθώς και τους ιστορικούς, πολιτιστικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς ακόμη και θρησκευτικούς δεσμούς των χωρών αυτών με την Ελλάδα, γίνεται σαφές ότι η ελληνική επιχειρηματική κοινότητα μπορεί ν' αναπτυχθεί με μεγάλη επιτυχία στις αναδυόμενες αυτές αγορές, παίρνοντας έτσι κι ένα γρήγορο προβάδισμα έναντι τρίτων (Ευρωπαίων και μη), που κι αυτοί, όπως κι εμείς, σχεδιάζουν την επιχειρηματική τους παρουσία σ' αυτές τις αγορές. Είναι επίσης σαφές, ότι η επιχειρηματική αυτή δραστηριότητα των ελληνικών φορέων, πρέπει να ειδοθεί και στα πλαίσια της επιχειρούμενης ανάπτυξης, της συνολικής οικονομικής συνεργασίας μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης, να ειδοθεί δηλαδή σαν ένα πλέγμα σχέσεων που: α. Αυξάνει δυναμικά και εκσυγχρονίζει το εμπόριο, με τη διείσδυση των ανταλλασσομένων προϊόντων και υπηρε-

Ο Γ. Μιχαήλ είναι Γενικός Διευθυντής της Εμπορικής Τράπεζας

σιών.

β. Βελτιώνει τους όρους μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνολογίας.

γ. Εξασφαλίζει όρους, σε μακροχρόνια βάση, σταθερής συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα.

δ. Ενισχύει τη συνεργασία για την προστασία του περιβάλλοντος.

Συγκεκριμένα τις παραπάνω εξελίξεις και προοπτικές, η Εμπορική Τράπεζα, στα πλαίσια υλοποίησης του σχεδιασμού της για παρουσία στις διεθνείς αγορές, έχει ξεκινήσει ένα φιλόδοξο εγχείρημα τραπεζικής δραστηριοποίησης σε αρκετές Βαλκανικές και Παρευξείνιες χώρες.

Οι βασικές αρχές που διέπουν αυτό το σχεδιασμό είναι οι εξής:

α. Η Εμπορική Τράπεζα έχει στις αγορές αυτές έντονα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Όντως, οι μεγάλες διεθνείς τράπεζες έχουν ακόμη άλλες προτεραιότητες, ενώ το μέγεθος μερικών από τις χώρες αυτές, οι δομές και οι διαδικασίες, δεν δικαιολογούν επέκταση προς αυτές. Αντίθετα, οι ελληνικές τράπεζες, λόγω γεωγραφικής γεινιότητας, ελληνικών επιχειρήσεων που ήδη δραστηριοποιούνται στις αγορές αυτές, ιστορικών, πολιτιστικών και θρησκευτικών δεσμών με τις περισσότερες από τις χώρες αυτές, έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα.

β. Έχοντας εξασφαλίσει τη σιγουριά του συγκριτικού πλεονεκτήματος, έπρεπε ν' αποφασιστεί αν θα επιχειρήσουμε το εγχείρημα μόνοι μας ή με κάποιον στρατηγικό επενδυτή. Παίρνοντας υπόψη τις διεθνείς τραπεζικές τάσεις και την αναγκαιότητα για την περαιτέρω ανάπτυξη του συνόλου της οικονομικής συνεργασίας Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης, αποφασίστηκε να προτινούνται στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυνγκρότησης και Ανάπτυξης (E.B.R.D.) την από κοινού ίδρυση θυγατρικών τραπεζών, στις οποίες η Εμπορική Τράπεζα θα έχει την πλειοψηφία (ή ένα σημαντικό ποσοστό) και το Management, ενώ η E.B.R.D., ως στρατηγικός επενδυτής, θα συμμετέχει με ποσοστό 20-30% και θα προσθέτει παράλληλα το κύρος της και τις καλές της σχέσεις με τις κυβερνήσεις και τις αρχές των χωρών αυτών, καθώς και με άλλους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς (European Investment Bank, World Bank, κ.λπ.).

Η τελική συμφωνία - πλαίσιο που υπεγράφη μεταξύ Εμπορικής Τράπεζας και E.B.R.D. προβλέπει τη δημιουργία 5 κατ' αρχήν τραπεζών σε Μολδαβία - Γεωργία - Αλβανία - Αρμενία και Βουλγαρία.

γ. Η συμφωνία με την E.B.R.D. είχε για μας ιδιαίτερη σημασία γιατί, εκτός των άλλων πλεονεκτημάτων, μας επέτρεψε να διαμορφώσουμε μία πλήρη εικόνα σχετικά με το εύρος των τραπεζικών εργασιών που θα παρέχουμε στις αγορές αυτές. Μετά από μία επίπονη διαδικασία κατάρτισης και ελέγχου επιχειρηματικών σχεδίων, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι το Retail Banking δεν θα μπορούσε να στηρίξει επιτυχώς την παρουσία της τράπεζας, όχι μόνο λόγω του υφιστάμενου ανταγωνισμού, αλλά και λόγω των ειδικών συνθηκών (μικρο-οικονομικών και μακρο-οικονομικών) που ακόμη επικρατούν στις αγορές αυτές.

Συγκεκριμένα τα παραπάνω αποφασίσαμε οι θυγατρικές μας τράπεζες, και μέχρι την ομαλοποίηση της οικονομικής ζωής στις χώρες αυτές, να ασχολούνται με συγκεκριμένες μόνο εργασίες, όπως:

• χρηματοδότηση και διευκόλυνση του εξωτερικού εμπορίου,

ου,

• συμμετοχή στις ιδιωτικοποιήσεις,

• υποστήριξη και χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων,

• διατραπεζικές εργασίες συναλλάγματος.

δ. Τέλος, στην προσπάθειά μας για επιτυχή δραστηριοποίηση και σε συνεννόηση με την E.B.R.D., δεν αποκλείουμε τη συμμετοχή στο κεφάλαιο τοπικών τραπεζών ή άλλων επιχειρηματικών συμφερόντων, μετά από προσεκτική αξιολόγηση των δυνατοτήτων τους, του χαρτοφυλακίου τους και της κεφαλαιακής τους βάσης.

Σήμερα το εγχείρημα της Εμπορικής Τράπεζας βρίσκεται

α. Στη Βουλγαρία, η Εμπορική συμμετέχει στο κεφάλαιο της Bulgarian Investment Bank. Στην τράπεζα αυτή είμαστε ο μεγαλύτερος εταίρος, μετά την E.B.R.D., έχοντας ταυτόχρονα και το Management. Η Β.Ι.Β. λειτουργεί επικερδώς, έχει σημαντικά συναλλαγματικά όρια και αναπτύσσει συνεχώς εργασίες στη χρηματοδότηση του εμπορίου.

β. Στη Ρουμανία (η μόνη χώρα στην οποία δεν υπάρχει συμμετοχή της E.B.R.D.), έχει καταβληθεί το κεφάλαιο και αναμένεται εντός του έτους η λειτουργία της τράπεζας.

γ. Στη Γεωργία υπεγράφη πριν λίγες ημέρες η συμφωνία για την ίδρυση της International Commercial Black Sea Bank. Η Εμπορική Τράπεζα έχει την πλειοψηφία με 51% και το Management, η E.B.R.D. το 20% και η United Georgian Bank το 29%. Το μετοχικό κεφάλαιο ανέρχεται σε 3 εκ. δολ.

δ. Στη Μολδαβία, αναμένεται η λειτουργία της τράπεζας στις αρχές του 1997, αφού έχουν τελειώσει όλες οι σχετικές διαδικασίες ίδρυσης της τράπεζας.

ε. Τέλος, στην Αλβανία προχωρούν με ικανοποιητικό ρυθμό οι διαδικασίες εξασφάλισης της τραπεζικής άδειας από τις αρχές της χώρας αυτής.

Κλείνοντας την αναφορά μου στο θέμα αυτό, κάνω μια παρατήρηση και διατυπώνω ένα συμπέρασμα:

Είμαι υπέρμαχος μιας τραπεζικής παρουσίας στις αγορές αυτές, η οποία θα είναι αποτέλεσμα κοινοπραξίας μεταξύ ελληνικών τραπεζών. Αντί δηλαδή κάθε μια ελληνική τράπεζα να επιχειρεί από μόνη της σε κάθε χώρα χωριστή παρουσία, θα μπορούσε να λειτουργήσει ένα κοινοπρακτικό τραπεζικό σχήμα, στο οποίο θα συμμετείχαν 3-4 ελληνικές τράπεζες.

Σε μια τέτοια περίπτωση θα είχαμε ενεργητικά αποτελέσματα όπως:

• μείωση του επιχειρηματικού κινδύνου,

• πιο εύρωστη κεφαλαιακή βάση,

• ισχυρότερη επιχειρηματική παρουσία,

• εξοικονόμηση ανθρώπινων και υλικών πόρων.

Μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει ενδιαφέρον για τέτοιου είδους συνεργασίες.

Συμπερασματικά, θέλω να πω ότι είναι πολύ νωρίς για να αξιολογήσει κανείς την αποτελεσματικότητα της προσπάθειας της Εμπορικής Τράπεζας. Δεν περιμένουμε θαύματα. Πιστεύουμε πως είναι μια προσπάθεια με μακροπρόθεσμο χαρακτήρα, που συμβάλλει στη διεθνοποίηση της ελληνικής οικονομίας, στη στήριξη της διαδικασίας ανάπτυξης των επί μέρους χωρών και στην ουσιαστική προώθηση της οικονομικής συνεργασίας Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης, με όλα τα θετικά στοιχεία που αυτό συνεπάγεται σε όλα τα επίπεδα.